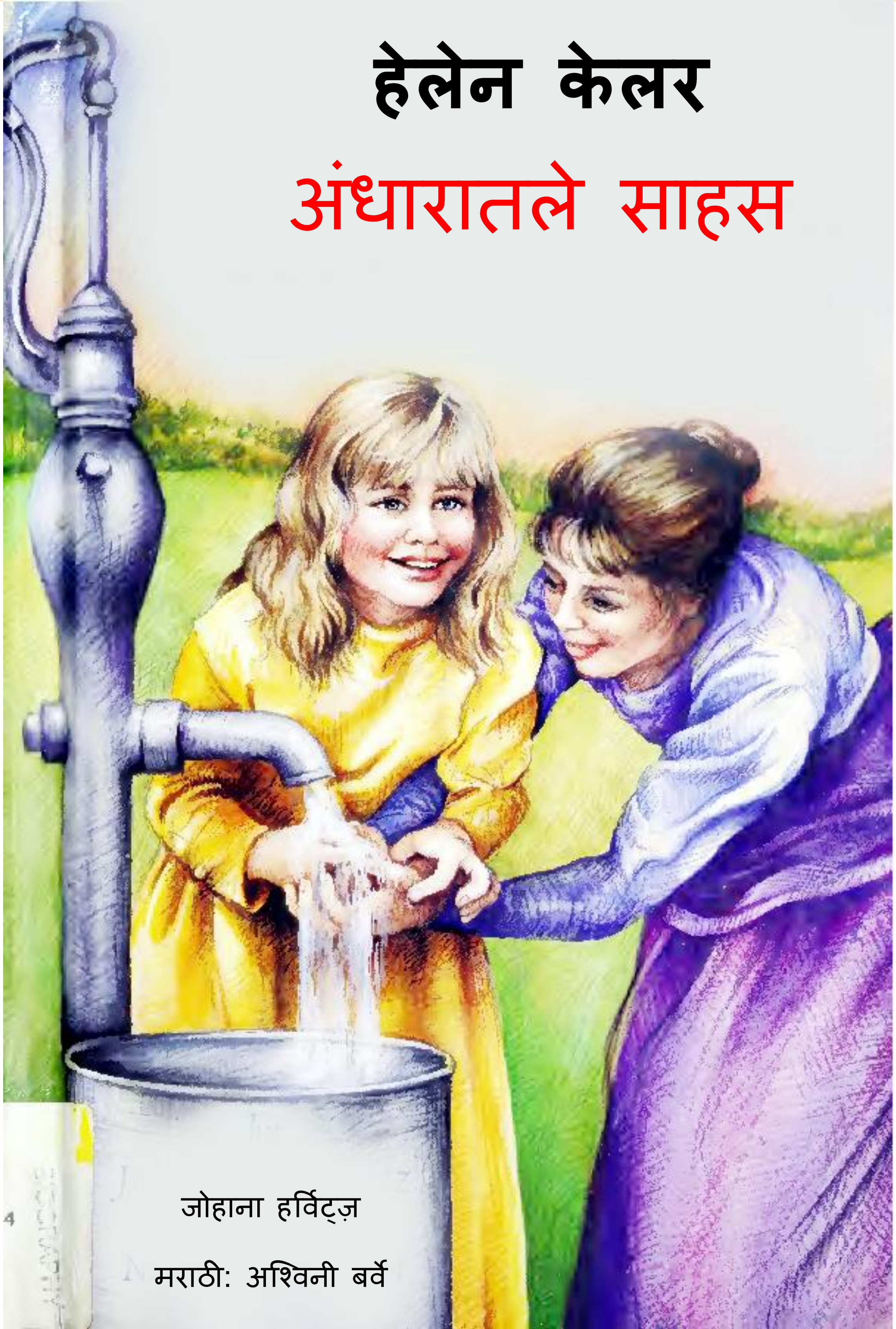
हेलेन केलर

अंधारातले साहस

जोहाना हर्विट्ज़

मराठी: अश्विनी बर्वे

हेलेन केलर

अंधारातले साहस

जोहाना हर्विट्ज़

चित्र: नेवरने कोविंगटन

मराठी: अश्विनी बर्वे

अध्याय १

हेलन केलरचा जन्म २७ जून १८८० रोजी अलाबामा येथील एका शेतात झाला.श्री आणि श्रीमती केलर त्यांच्या सुंदर, निरोगी मुलीच्या जन्माने खूप आनंद झाला. पण नंतर काहीतरी भयानक घडले. जेव्हा लहान हेलन दीड वर्षांची होती, तेव्हा ती खूप आजारी पडली. तिला खूप ताप आला. तिच्या पालकांना ती जिवंत राहील की नाही याची भीती वाटत होती.

काही दिवसांनी ताप गेला. पण तरीही काहीतरी गडबड होती. लहान हेलनला आता दिसत किंवा ऐकू येत नव्हते. आजारामुळे ती आंधळी आणि बहिरी झाली होती. केलर कुटुंबाचे लाडके मूल आता एक खोडकर मूल झाले होते. जेव्हा तिचे पालक तिला स्पर्श करण्याचा प्रयत्न करायचे तेव्हा ती त्यांना लाथ मारायची आणि ओरबाडायची.ती ओरडायची आणि तिच्या फुफ्फुसांच्या वरच्या भागात ओरडायची. अन्यथा, ती भूक लागली आहे, थकली आहे किंवा घाबरली आहे हे ती कोणाला कसे सांगू शकेल?

केलर कुटुंबासाठी जेवणाची वेळ एक भयानक स्वप्न होती. हेलन सर्वांच्या जेवणात घुसायची. ती टेबलावर सर्व गोष्टी फेकून द्यायची. ती तिला जे वाटायचे ते करायची. तिचे पालक तिला थांबवू शकत नव्हते.

एकदा, हेलनला मध्यरात्री जाग आली. तिला दिसत नसल्याने तिला वाटले की सकाळ झाली आहे. श्रीमती केलरने तिच्या मुलीला पुन्हा झोपवण्याचा प्रयत्न केला. पण हेलनने उठून कपडे घालण्याचा आग्रह धरला. मग ती स्वयंपाकघरात गेली. रात्र झाली असली तरी ती नाश्त्यासाठी रडत होती.

हेलनचे पालकांना काय करावे हे समजत नव्हते. त्यांना त्यांच्या मुलीला मदत करायची होती. पण कशी? त्यांना अंध किंवा बहिरा असा कोणीही माहित नव्हता. मदतीसाठी कुठे जावे हे त्यांना माहित नव्हते.

एके दिवशी, श्रीमती केलर यांना डॉ. चिशोल्मबद्दल कळले. ते बाल्टीमोर, मेरीलँड येथे एक विशेषज्ञ नेत्रतज्ज्ञ होते. त्यांचे काही रुग्ण हेलनसारखे अंध आणि बहिरे होते. पहिल्यांदाच, श्रीमती केलर यांना थोडी आशा वाटली. कदाचित डॉ. चिशोल्म हेलनला मदत करू शकतील. केलर्स ताबडतोब त्यांच्या मुलीला बाल्टीमोरला घेऊन गेले. डॉ. चिशोल्म हेलनला बरे करू शकत नव्हते.

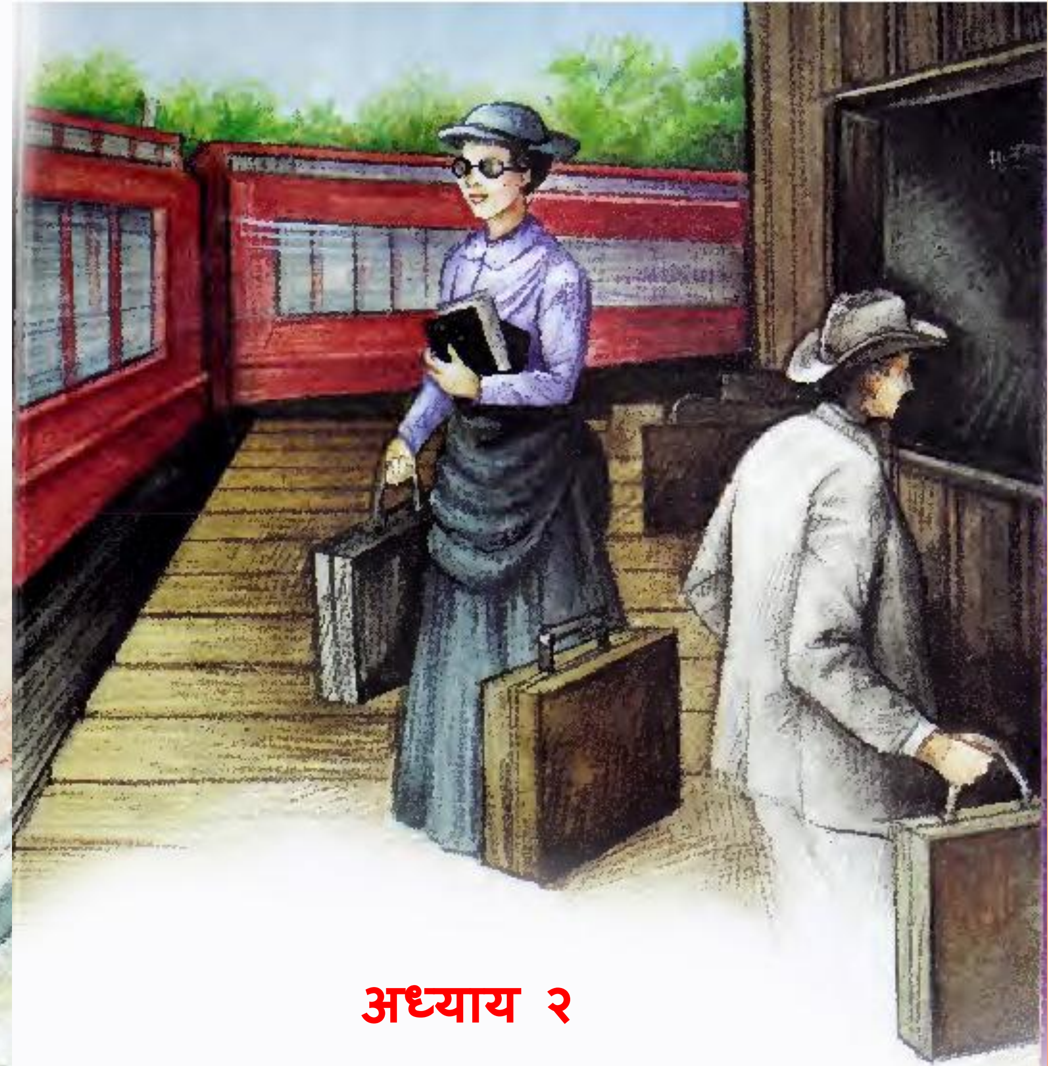
पण त्यांनी केलर्सना काळजी करू नका असे सांगितले. त्यांनी सांगितले की एक अंध मूल देखील खूप काही शिकू शकते. त्यांनी तिला अलेक्झांडर ग्राहम बेलला भेटण्यासाठी वॉशिंग्टनला पाठवले.

श्री बेल यांनी टेलिफोनचा शोध लावला होता. आणि त्यांची पत्नी बहिरी असल्याने, त्यांना बहिऱ्या लोकांना शिकवण्याबद्दल बरेच काही माहित होते. श्री बेल यांनी केलर्सना पर्किन्स इन्स्टिट्यूशन फॉर द ब्लाइंडबद्दल सांगितले.

पर्किन्स इन्स्टिट्यूशन ही बोस्टन, मॅसॅच्युसेट्स येथील एक विशेष शाळा होती. तिच्या विद्यार्थिनींपैकी एक लॉरा ब्रिजमन नावाची मुलगी होती. हेलनप्रमाणेच, लॉरा अंध आणि बहिरी होती. पर्किन्समधील शिक्षकांनी तिला शिवणकाम शिकवले. श्री बेल यांनी सुचवले की पर्किन्समधील एक शिक्षक हेलनला मदत करू शकेल. यामुळे केलर्सच्या आशा उंचावल्या.

अध्याय २

मिस्टर अँड मिसेस केलर यांनी पर्किन्स इन्स्टिट्यूशनला एक पत्र लिहिले. एका शिक्षिकेने उत्तर लिहिले. तिचे नाव ॲन सुलिव्हन होते. मित्र तिला ॲनी म्हणत असत. ॲनीने केलर कुटुंब आणि शिक्षिका हेलनसोबत राहण्यास सहमती दर्शविली. हेलन आता जवळजवळ सात वर्षांची होती.

३ मार्च १८८७ रोजी ॲनी अलाबामा येथे पोहोचली. हेलनच्या आयुष्यातील हा सर्वात महत्त्वाचा दिवस ठरला.

लहानपणी ॲनी स्वतः जवळजवळ अंध होती. सुदैवाने, अनेक शस्त्रक्रियांमुळे तिला पुन्हा दिसण्यास मदत झाली. पण ॲनी कधीही अंध असणे कसे असते हे विसरली नाही.

तिला आशा होती की ती लहान हेलनला मदत करू शकेल. ॲनीला लगेच लक्षात आले की हेलन एक उंच, सुंदर मुलगी होती. पण तिला हे देखील लक्षात आले की हेलन दुःखी होती. ती जवळजवळ कधीच हसली नाही.

हेलनला तिच्या सभोवतालचे जग समजत नव्हते. ती अंधारात आणि शांततेत राहत होती. ती तिच्या भावना इतरांना व्यक्त करू शकत नव्हती. ती इतकी दुःखी होती यात आश्चर्य नाही!

सुरुवातीला, हेलन चांगली विद्यार्थिनी नव्हती. ती ॲनीचे ऐकत नसे. हेलनला स्वतःच्या मनाप्रमाणे वागण्याची सवय होती. तिच्या पालकांनी तिला तिच्या मनाप्रमाणे वागण्याची परवानगी दिली. ती तिच्या वागण्यावर नियंत्रण ठेवू शकणार नाही या भीतीने त्यांनी तिला कधीही शिक्षा केली नाही.

ॲनीला हेलनला सर्व काही शिकवावे लागले. ॲनी तिच्या लहान विद्यार्थ्यांशी खूप कडक वागे. हेलन कणखर आणि हट्टी होती—आणि ॲनीही तशीच होती. कधीकधी हेलन ॲनीला चिमटा काढायची किंवा मारायची आणि जेव्हा हेलन तिला मारायची तेव्हा ॲनी तिच्या पाठीवर मारायची. हळूहळू, हेलन तिच्या नवीन शिक्षिकेकडे लक्ष द्यायला शिकली.

ॲनाने हेलनला अनेक नवीन गोष्टी शिकवल्या. तिने तिला जेवणाच्या टेबलावर कसे बसायचे ते शिकवले. तिने तिला चाकू, काटा आणि चमच्याने कसे जेवायचे ते शिकवले. तिने तिला कपडे कसे घालायचे आणि केस कसे विंचरायचे हे शिकवले.

ॲनाला तिच्या विद्यार्थ्याला आणखी महत्त्वाचे काहीतरी शिकवायचे होते. तिला लहान हेलनला शब्द कसे समजून घ्यायचे ते शिकवायचे होते.

पर्किन्स इन्स्टिट्यूशनमध्ये, ॲना बोटांची एक विशेष वर्णमाला शिकली होती. हातांच्या हावभावांनी वेगवेगळी अक्षरे दर्शविली जात असत. ती तिच्या हातांनी शब्द बोलून कर्णबधिर लोकांशी संवाद साधू शकत होती.

हेलेनने तिची दृष्टी आणि ऐकूण क्षमता गमावली होती, पण तरीही तिची स्पर्शशक्ती कायम होती. ॲनाने हेलेनला ही विशेष वर्णमाला शिकवण्याचा प्रयत्न केला. तिने हेलेनच्या हातावर एक-एक शब्द लिहिले. हेलेनने ॲनाचे अनुकरण केले आणि तिच्या बोटांच्या हालचाली पुन्हा पुन्हा केल्या. ती बाहुली, केक, दूध आणि मग हे शब्द लिहायला शिकली. पण तिला या शब्दांचा अर्थ समजला नाही. ॲनाने पुन्हा पुन्हा प्रयत्न केला, पण हेलेन अजूनही समजू शकली नाही.

एका वसंत ऋतूच्या दिवशी, ॲना आणि हेलेन बाहेर फिरायला गेल्या. ॲना हेलेनला एका विहिरीकडे घेऊन गेली. शिक्षिकेने नळातून थोडे पाणी बाहेर काढले आणि ते हेलेनच्या बोटांवरून वाहू दिले. हळूहळू, हेलेनने तिच्या तळहातावर "पाणी" हा शब्द लिहिला. मग ती ते पुन्हा पुन्हा करत राहिली.

अचानक, त्या लहान मुलीला समजले. ओले द्रव आणि तिच्या तळहातावर लिहिलेले शब्द एकच होते! "पाणी."

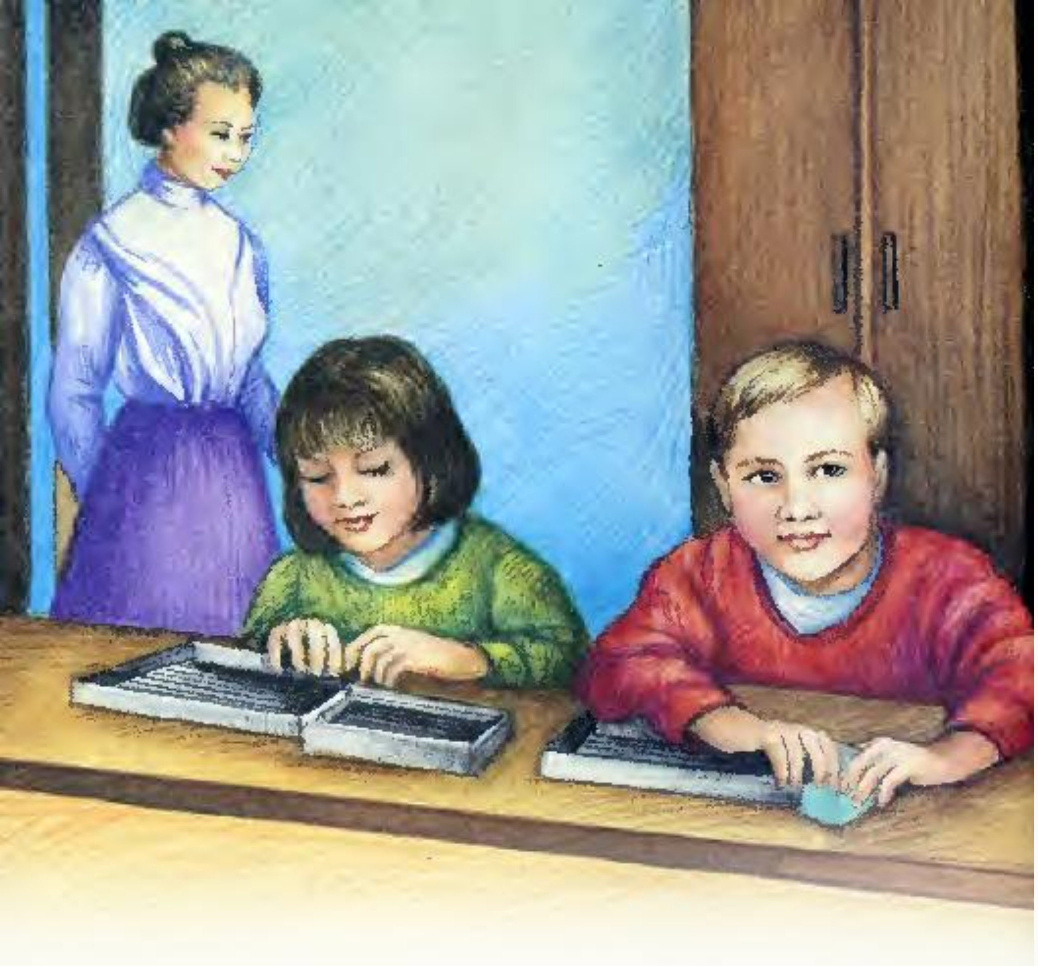
यानंतर, हेलन लवकरच इतर शब्द शिकली . एके दिवशी तिने तीस नवीन शब्द शिकले!

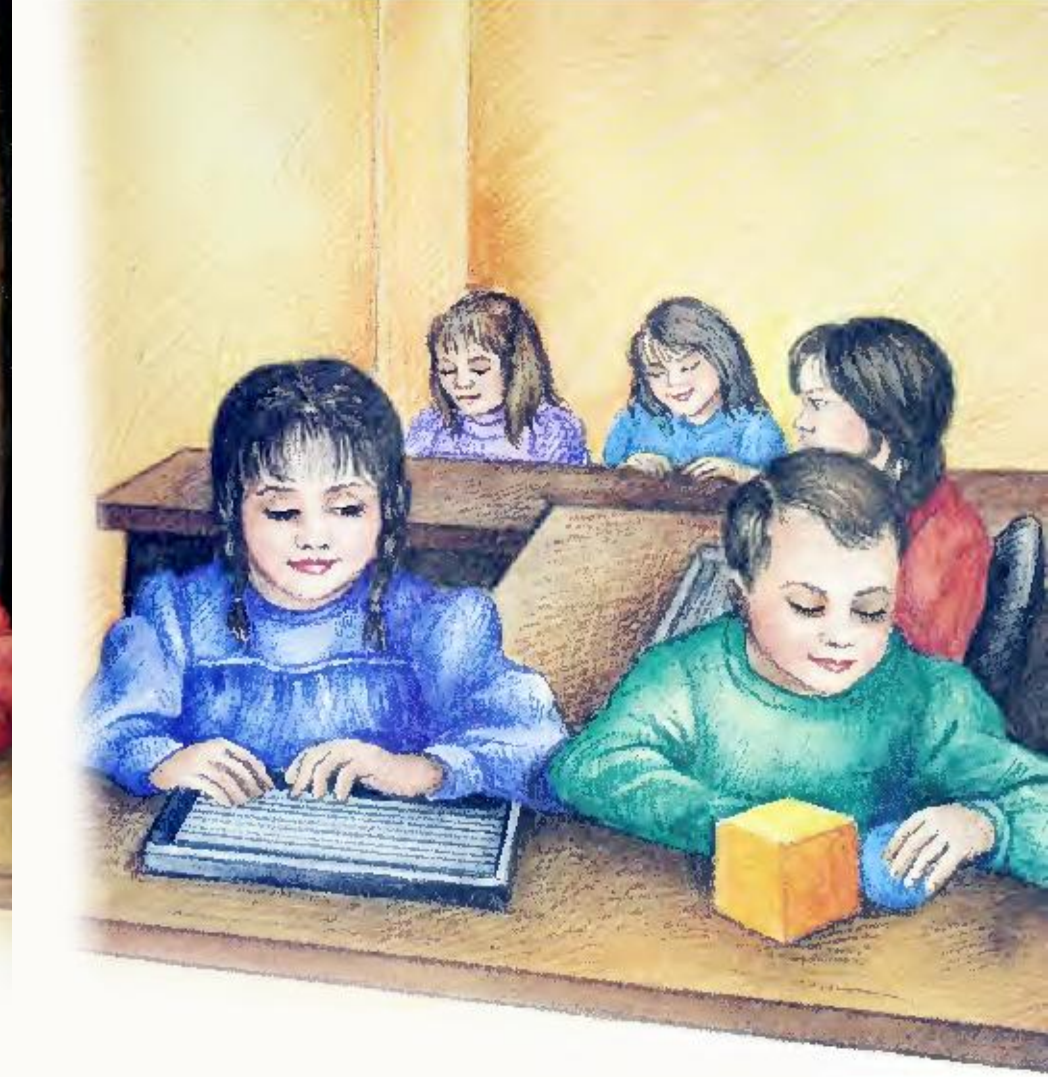
ॲना सुलिव्हनला तिच्या विद्यार्थ्नीचां अभिमान होता. हेलन इतक्या लवकर शिकली यावर तिचा विश्वासच बसत नव्हता.

आता हेलनला सर्व काही जाणून घ्यायचे होते. तिला एक पूर्णपणे नवीन आणि रोमांचक जग सापडले होते. ॲनाने हेलनच्या प्रगतीला एक चमत्कार म्हटले. तिचे यश आश्चर्यकारक होते. तिने अशक्य ते शक्य केले होते.

हेलनला आता स्वतःला कसे व्यक्त करायचे हे माहित होते. पहिल्यांदाच ती आनंदी होती. तिने रडणे थांबवले. जेव्हा जेव्हा ॲना तिला नवीन शब्द शिकवायची तेव्हा हेलन तिच्या शिक्षिकेला मिठी मारायची आणि तिची पापी घ्यायची.

अध्याय ३

मे १८८८ मध्ये, हेलन एका नवीन आव्हानासाठी तयार होती. तिच्या आठव्या वाढदिवसाच्या काही काळापूर्वी, ती ॲनासोबत बोस्टनला गेली. त्यांनी ॲनाच्या जुन्या शाळेत, पर्किन्स इन्स्टिट्यूशनमध्ये शिक्षण घेतले. तिथे हेलन ब्रेल वाचायला शिकली.

ब्रेल हा लेखनाचा एक प्रकार आहे. फ्रान्समध्ये लुई ब्रेल नावाच्या एका अंध व्यक्तीने त्याचा शोध लावला. उंचावलेल्या ठिपक्यांच्या नमुन्यांवर वर्णमालेतील प्रत्येक अक्षर दर्शविले जाते. ब्रेल प्रणाली वापरून, अंध लोकांना त्यांच्या बोटांच्या साहय्याने अक्षरे जाणवू शकतात. या अद्‌भुत वर्णमालेमुळे हेलेन वाचायला शिकली!

हेलनला शब्दांची खूप आवड होती. आता तिला शब्दांशी जोडलेल्या कथाही आवडत होत्या. तिने खूप पुस्तके वाचली. आणि नंतर, एका खास ब्रेल टाइपरायटरचा वापर करून तिने स्वतःच्या काही कथा लिहिल्या. हेलनला पर्किन्स इन्स्टिट्यूशनमध्ये खूप काही शिकता आले. लवकरच ती आणि ॲना हिवाळा बोस्टनमध्ये आणि उन्हाळा अलाबामामध्ये घरी घालवू लागल्या. हेलन दहा वर्षांची असताना, तिची बोस्टनमध्ये आणखी एका शिक्षिकेची भेट झाली. तिचे नाव सारा फुलर होते. सारा हेलनला बोलायला शिकवणार होती.

त्याआधी, हेलन फक्त तिच्या बोटांनी बोलू शकत होती. ती फक्त अशा लोकांशी बोलू शकत होती ज्यांना ॲनाने शिकवलेली विशेष हस्तभाषा समजत होती. सारा हेलनला तिच्या तोंडाने बोलायला शिकवायचे होते.

प्रथम, हेलनने साराच्या चेहऱ्यावर हात फिरवला. ती बोलत असताना तिला साराचे ओठ आणि जीभ जाणवली. नंतर, हेलनने या हालचालींचे अनुकरण केले. तिने आवाज काढण्याचा प्रयत्न केला. हेलनने पहिले उच्चारलेले वाक्य होते, "गरम आहे."

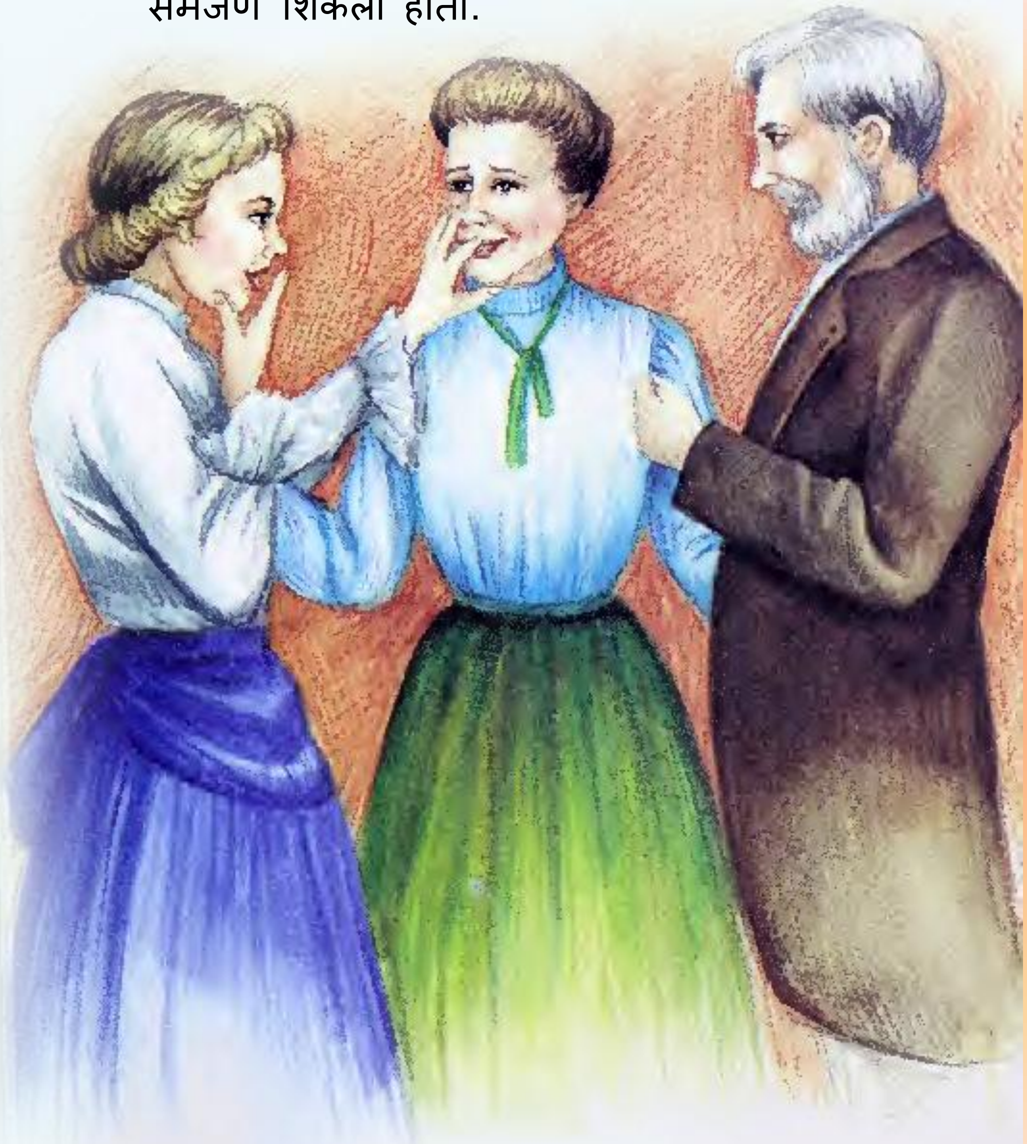

हेलनला तिचे बोलणे सुधारण्यासाठी बराच वेळ लागला. तिला खूप सराव करावा लागला. सुरुवातीला फक्त ॲना आणि सारा हेलनचे बोलणे समजू शकत होत्या. ॲनाला हेलनचे शब्द पुन्हा पुन्हा सांगावे लागत होते जेणेकरून इतरांना समजेल.पण हेलन स्वतःहून बोलण्याचा दृढनिश्चय करत होती. तिने हार मानली नाही. अखेर, ती अधिक स्पष्टपणे बोलायला शिकली.

जेव्हा हेलन बोलायची तेव्हा सर्वजण ऐकत होते!हेलन पर्किन्स इन्स्टिट्यूशनमध्ये आणखी एक गोष्ट शिकली. ती लोकांचे ओठ वाचायला शिकली. तिला लोकांचे ओठ प्रत्यक्षात हलताना दिसत नव्हते, परंतु ती तिच्या बोटांनी ते जाणवू शकत होती. वक्त्याच्या ओठांवर आणि घशावर हात ठेवून, हेलन ते काय बोलत आहेत ते समजू शकत होती.

हेलेन जे शिकली त्याने सर्वजण आश्चर्यचकित झाले.

ती पहिल्या अंध आणि बहिऱ्या लोकांपैकी एक होती जी मोठ्याने बोलणे आणि बोललेले शब्द समजणे शिकली होती.

अध्याय ४

हेलेन चौदा वर्षांची असताना, तिने न्यू यॉर्क शहरातील राईट-ह्युमसन स्कूल फॉर द डेफमध्ये प्रवेश घेतला. शाळेमुळे तिचे बोलणे आणि ओठ वाचण्याचे कौशल्य सुधारण्यास मदत झाली. हस्ताक्षर आणि ब्रेल वापरून, हेलेन जर्मन आणि फ्रेंच देखील शिकली. पण हेलेनसाठी हे पुरेसे नव्हते. तिचे एक नवीन ध्येय होते. हेलेनला महाविद्यालयात जायचे होते. तिला अशा विद्यार्थ्यांसोबत अभ्यास करायचा होता जे पाहू आणि ऐकू शकतील.

तीन वर्षे हेलनने प्रवेश परीक्षेची तयारी करण्यासाठी खूप मेहनत घेतली. हेलन वाचू शकेल म्हणून परीक्षा ब्रेलमध्ये कॉपी केल्या जात होत्या. तिला काळजी वाटत होती की ती उत्तीर्ण होणार नाही. मग एके दिवशी, एक पत्र आले ज्यामध्ये चांगली बातमी होती. हेलनला रॅडक्लिफ कॉलेजमध्ये प्रवेश मिळाला होता!

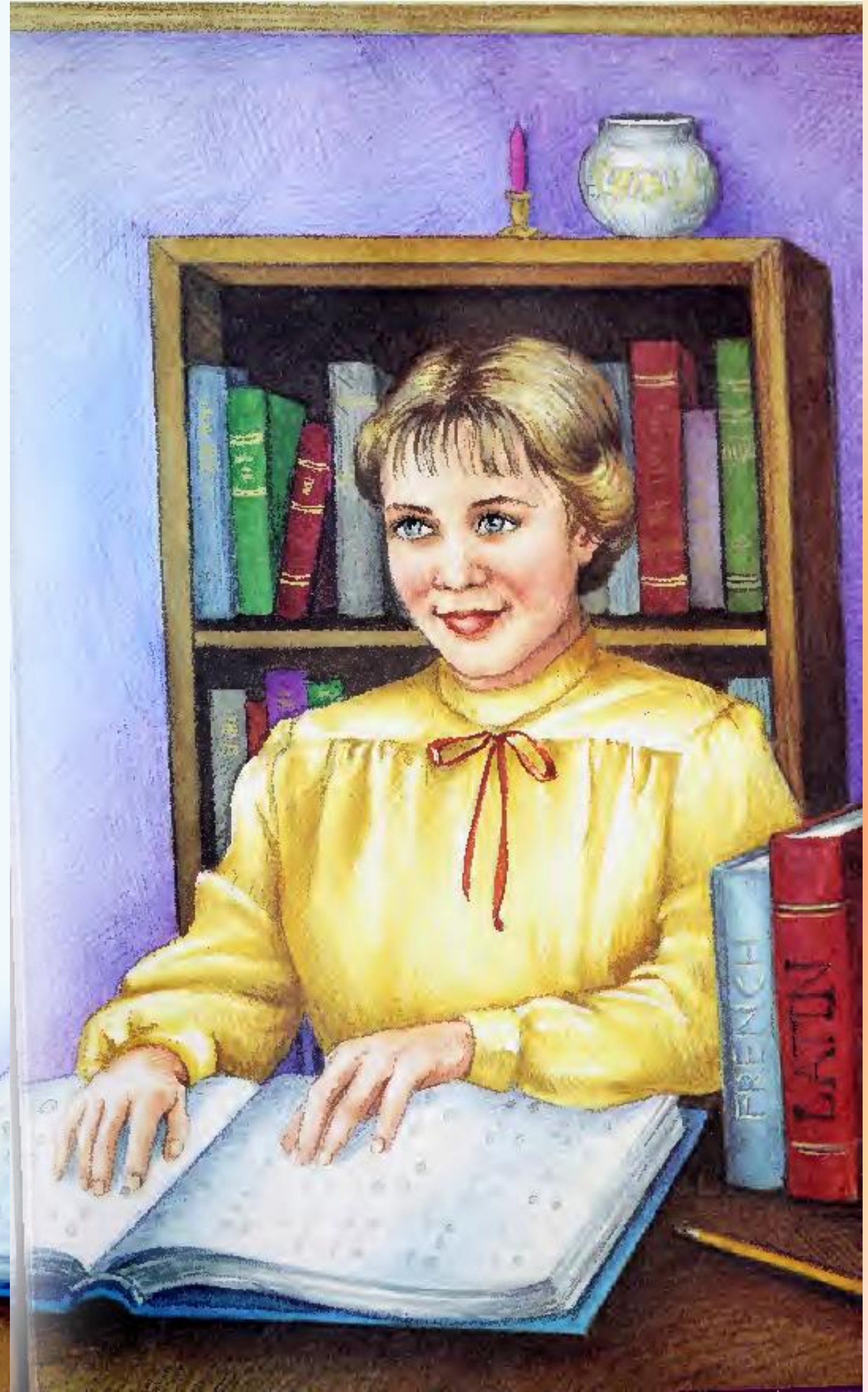

१९०० च्या शरद ऋतूमध्ये हेलन रॅडक्लिफला गेली. वर्गात, ॲना सुलिव्हन हेलनच्या शेजारी बसायची. ती प्राध्यापकांचे शब्द हेलनच्या हातात लिप्यंतरित करायची. हेलन तिची असाइनमेंट ब्रेलमध्ये लिहायची. ती एक उत्कृष्ट विद्यार्थिनी होती. हेलनने कॉलेजमध्ये इंग्रजी आणि जर्मनमध्ये पदवी प्राप्त केली. तिने सन्मानाने पदवी प्राप्त केली.

एकेकाळी ती स्वतःला अजिबात व्यक्त करू शकत नव्हती. आता ती अनेक भाषा समजू आणि बोलू शकत होती. छोटी हेलन एक सुंदर, सुशिक्षित स्त्री बनली होती. हेलन कॉलेजमध्ये असताना, लेडीज होम जर्नल मासिकाच्या एका संपादकाने तिला तिच्या आयुष्याबद्दल लिहिण्यास सांगितले. ते लेख १९०२ मध्ये प्रकाशित झाले. त्यानंतर लवकरच, हेलनने पुन्हा स्वतःबद्दल लिहायला सुरुवात केली. तिने "द स्टोरी ऑफ माय लाईफ" नावाचे पुस्तक लिहिले. अर्थात, हे तिच्या आयुष्याचा एक छोटासा भाग होता. जेव्हा ते प्रकाशित झाले तेव्हा ती फक्त बावीस वर्षांची होती!जगभरातील लोकांना हेलनची कहाणी वाचायची होती. पुस्तकाच्या हजारो प्रती विकल्या गेल्या.

अध्याय ५

सर्वांना हेलनला जाणून घ्यायचे होते! हेलन आणि ॲना जगभर प्रवास करू लागल्या. हेलनने युरोप, इजिप्त, ऑस्ट्रेलिया आणि जपानला भेट दिली. तिने अंधांना मदत करण्याबद्दल भाषणे दिली. तिला आशा सोडून दिलेल्या सर्वांपर्यंत पोहोचायचे होते.

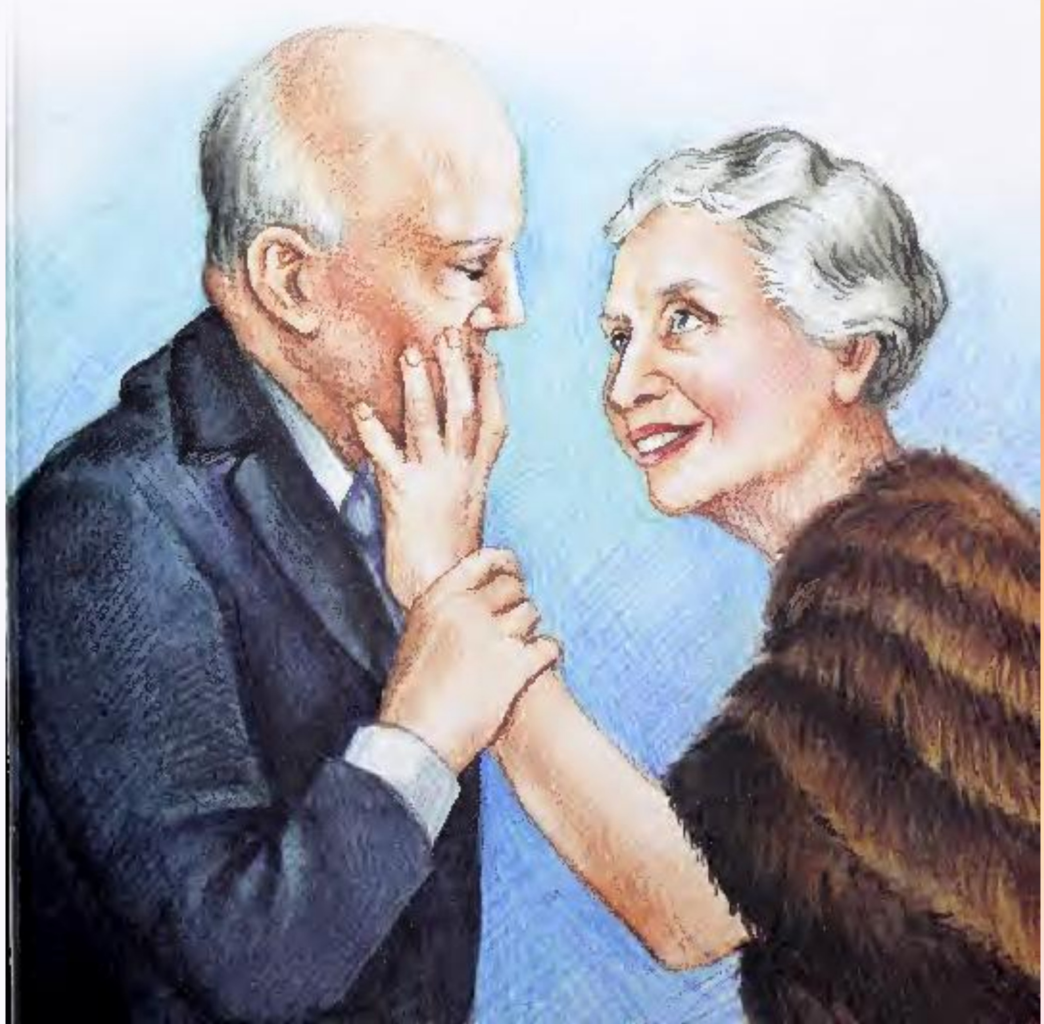

तिच्या आयुष्यात, हेलन अनेक प्रसिद्ध लोकांना भेटली: अलेक्झांडर ग्राहम बेल, मार्क ट्वेन, चार्ली चॅप्लिन, राष्ट्राध्यक्ष आणि श्रीमती फ्रँकलिन डी. रुझवेल्ट, राष्ट्राध्यक्ष जॉन एफ. केनेडी आणि इतर अनेक. ते सर्व हेलनला भेटण्यास उत्सुक होते. तिला भेटलेल्या एका व्यक्तीने सांगितले की हेलन "विद्युत चार्ज" सारखी होती. हेलनची ऊर्जा आणि उत्साह पाहून तो भारावून गेला. १९५३ मध्ये, हेलन राष्ट्राध्यक्ष ड्वाइट डी. आयझेनहॉवर यांना भेटली. तिने राष्ट्रपतींना विचारले की ती त्यांच्या चेहऱ्याला स्पर्श करू शकते का. तिला त्यांच्या बोटांनी स्पर्श करायचा होता आणि राष्ट्राध्यक्ष आयझेनहॉवर सहमत झाले. हेलनने त्यांच्या तोंडाला स्पर्श केला.

तुमचे हास्य खूप सुंदर आहे," हेलनने त्याला सांगितलं. "पण माझ्या डोक्यावर जास्त केस नाहीत," अध्यक्षांनी उत्तर दिलं. अर्थात, हेलनच्या बोटांनाही ते दिसत होतं!

हेलन एक अद्भुत व्यक्ती होती. कोणत्याही अंध किंवा बहिऱ्या व्यक्तीने इतके काम केले नव्हते. जरी तिला संगीत ऐकू येत नव्हते, तरी ती नृत्य करायला शिकली. ती संगीत मैफिलींनाही उपस्थित राहिली. जरी तिला संगीत ऐकू येत नव्हते, तरी तिला त्याची कंपने जाणवत होती..

तिला घोडेस्वारी करायला आणि तिच्या कुत्र्यांसह खेळायला खूप आवडायचे. हेलनला तिच्या बागेत काम करायलाही खूप आवडायचे. तिने वाढवलेली फुले कधीही पाहिली नसली तरी, तिचा सुगंध तिला खूप आवडायचा. हेलन केलरने हे सिद्‌ध केले की लोक जवळजवळ काहीही करू शकतात. शारीरिक समस्या किंवा अपंगत्व असलेले लोक देखील त्यांचे ध्येय गाठू शकतात.

१ जून १९६८ रोजी, तिच्या ८८ व्या वाढदिवसाच्या काही आठवड्यांपूर्वी, हेलेन केलर यांचे निधन झाले.

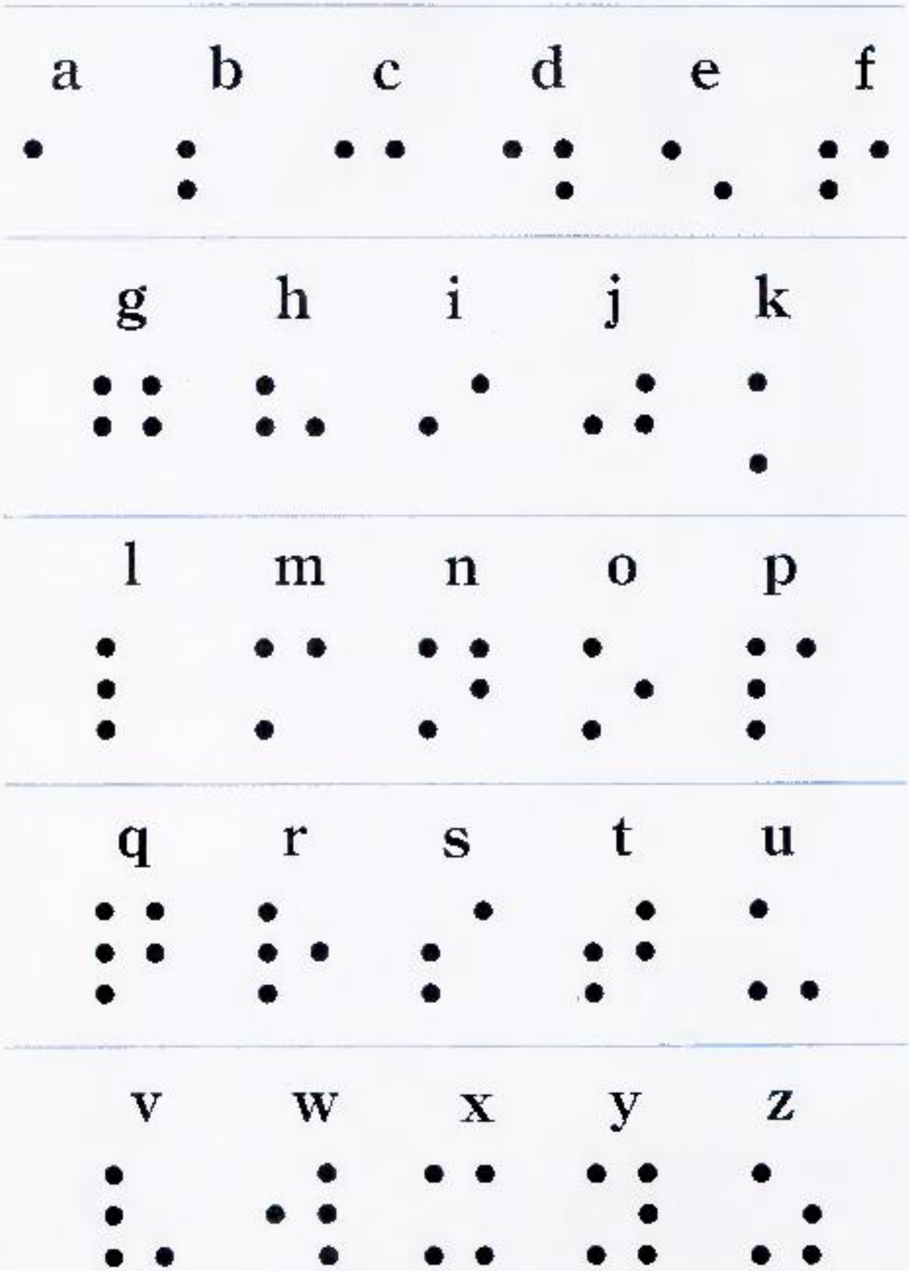
हेलेनची कहाणी वारंवार सांगितली गेली आहे. ती पुस्तके, नाटके, चित्रपट आणि दूरदर्शन कार्यक्रमांचा विषय राहिली आहे.

युनायटेड स्टेट्स पोस्टल सर्व्हिसने तिच्या नावावर एक टपाल तिकिट आणि अंधांना मदत करण्यासाठी तिच्या कामांच्या नावावर एक संस्था समर्पित केली आहे

.हेलेन केलरचे जीवन शांतता आणि अंधाराने भरलेले होते. पण तिच्याकडे तिचे दिवस उजळवण्याचे धाडस आणि दृढनिश्चय होता.

ब्रेल वर्णमाला

“एक पाऊल शिक्षणाच्या दिशेने "
हेलेन केलर:

हेलेन केलर एक दुःखी मुलगी होती. जेव्हा ती अजूनही लहान होती, ती खूप आजारी पडली. या आजारामुळे हेलेन आंधळी झालीआणि बहिरी झाली. अचानक, तिला आता दिसत किंवा ऐकू येत नव्हते.हेलेनचे जग अंधारमय आणि शांत होते...जोपर्यंत ती ॲना, एक अद्‌भुत शिक्षिकाभेटली. ही कथा वाचा आणि जाणून घ्या की ॲनाने हेलेनचे जीवन कसे बदलले!